

Festivalul nu s-a rezumat însă la șaiszeci de concerte la care și-au dat concursul aproape treizeci de orchestre mari sau de cameră, franceze sau străine, soliști, grupări camerale. Paralel cu el s-a ținut un concurs internațional de clavecin, un curs internațional de dirijat, s-au imaginat jocuri și demonstrații extrem de atrăgătoare și de instructive pentru copii, în anumite puncte ale orașului. Ele se refereau, la natura și caracteristicile instrumentelor muzicale, cu lămuriri și inițieri sumare de tot soiul, răspunzându-se la sugestiile și întrebările celor mici. În fine, muzicalizarea unui cartier cu înregistrări experimentale și improvizate pentru simpli amatori, în numeroase locuri anticipat stabilite ale unui aceluiași cartier, cu explicații și comentarii și cu ajutorul unor grupe de specialiști.

Pe tot timpul festivalului a fost deschisă și o expoziție de fotografii de muzicieni, datorate unui mare artist francez maestru al instantaneului. Este vorba de celebrul Jean Pierre Leloir.

În tot decursul festivalului virtuozitatea individuală sau colectivă a celor ce i-au susținut programele a fost un auxiliar al întregii desfășurări, al măestriei autentice cu care acestea au fost prezentate publicului. Însă ceea ce s-a detașat cert a fost vibranta elevație a fiecărui muzician, a tuturor. Prin aceasta „Festivalul Estival” rămâne mai ales o ofrandă spirituală, deasupra oricăror sclipiri de încercată și superioară artă concertistică. Interpreții perindați în fața auditorilor le-au procurat acestora evidența că urmăresc minunați virtuoși sau că se găsesc chiar la sursele unor creații, pină într-atât tot ce au comunicat ei a fost consacrat exprimării de adânc a mesajului fiecărei muzici, țel suprem al misiunii căreia i-au dăruit toate puterile sufletești ale artei lor.

Acest climat m-a impresionat cel mai mult în întregul Festival al Parisului, într-o atmosferă prin care străbătea un suflu de veritabilă fraternitate între interpreți și ascultători, cu toții trăind deopotrivă neprețuitele bucurii ale muzicii.

ROMEO ALEXANDRESCU

Festival Salzburg

Creat în 1917, din inițiativa poetului Hugo von Hofmannsthal, a regizorului Max Reinhardt și a compozitorului Richard Strauss, cărora li s-a adăugat și dirijorul Franz Schalk, Festivalul de vară de la Salzburg a dobândit, în cele aproape șase decenii de existență, un prestigiu mondial pe deplin meritat.

Că festivalul acesta a cucerit ațiția adepți în rândurile artiștilor, ale publicului și criticilor de pretutindeni, lucrul își află o explicație firească în înseși tradițiile muzicale străvechi ale orașului, în frumusețea poziției sale geografice pe o prispă a Alpilor austrieci, pe cele două maluri ale râului Salzach, în nenumăratele amintiri istorice de gotic medieval și de baroc imbibat grațios cu sugestii renașcentiste împrumutate din apropiata Italie. În al doilea rând, la Salzburg au fost organizate festivități și chiar festivaluri muzicale încă din 1877, între care

zece mari evocări dedicate lui Mozart, cu prezența la pupitrul dirijoral a câtorva dintre cei mai renumiți șefi de orchestră din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ca Hans Richter, Felix Mottl, Gustav Mahler, Richard Strauss și Karl Muck. Spectacolul cu *Nunta lui Figaro*, condus de Gustav Mahler și reluat în toate cele zece festivaluri mozartiene, executat după manuscrisul original de la Praga, a devenit un fel de emblemă a Salzburgului muzical și a festivalului său, care, în acest an, s-a desfășurat între 27 iulie și 31 august.

În 1926 a fost construită în oraș o mare sală de spectacole și concerte, denumită *Festspielhaus*, a cărei inaugurare s-a făcut, cu un ceremonial fastuos, prin prezentarea pieselor *Turandot* de Carlo Gozzi, în versiunea germană, *Slugă la doi stăpîni* de Goldoni, *La serva padrona* de Pergolesi și *Ariadna la Naxos* de Richard Strauss. S-au organizat, chiar de la acea dată, mari concerte în Dom și concerte de serenade în aer liber, din opera clasicilor și romanticilor vienezi, dirijate de Bruno Walter, Franz Schalk, Richard Strauss și Clemens Krauss. Din 1934, apariția unor dirijori străini la festivalurile de vară a imprimat orașului și manifestării sale anuale o strălucire neegalată de vreun alt festival european. La pupitrul reprezentațiilor de operă și al concertelor simfonice s-au perindat Toscanini, Weingartner, Klemperer, Mengelberg, Beecham și Erich Kleiber. Prin exemplul său, Salzburgul a contribuit la crearea unor manifestări periodice similare și în alte centre artistice de pe continent.

În anii ultimului război, festivalul a încetat cu desăvîrșire, pentru ca, după eliberarea Austriei, el să fie reluat și amplificat, ca sferă de cuprindere a muzicii și teatrului din lumea întreagă, după scopul preconizat de Hugo von Hofmannsthal în programul publicat de el în 1917: „*Scopul festivalului de la Salzburg este de a prilejui popoarelor lumii o întâlnire periodică prin intermediul celor mai înalte realizări în domeniul artei. Căutăm puritatea și frumusețea, și oferim cea mai nobilă dintre delectări. Aspirația noastră este ca aceste momente să contribuie la instaurarea unei păci spirituale în lume...*”

Nunta lui Figaro a fost prezentată, în acest an, în noua sală a Festspielhausului, zidită în 1960, avînd ca dirijor pe Herbert von Karajan, care este de altfel de mai mulți ani, conducătorul spiritual al festivalului salzburghez, adăugîndu-i și o scurtă stagiune de primăvară, în aprilie denumită *Osterfestspiele* — un fel de avanpremieră a celei estivale. În regia lui Jean-Pierre Ponnelle, opera lui Mozart și-a afirmat întreaga prospețime și grație și din perspectivă teatrală, în rolurile principale cu artiști lirici de talie mondială, ca Elisabeth Harwood /*Contesa*/, Tom Krause /*Contele*/, Teresa Stratas /*Suzane*/, Walter Berry /*Figaro*/, Jean Barbie /*Marcelina*/, Paolo Montarsolo /*Bartolo*/ și Tereza Berganza /*Cherubino*/.

Premiera actualei ediții a constituit-o, însă, punerea în scenă, în vechiul Festspielhaus, cu o acustică admirabilă și cu o intimitate a arhitecturii deosebit de adecvată muzicii lui Mozart, a operei *Idomeneo*, dirijată de Karl Böhm. Marele șef de orchestră vienez a apelat la partitura originală, cea cîntată în

1781 la München, fără imixtiunea derutantă a atitor transcrieri, reorchestrări și contrafaceri ulterioare, care răpeau lucrării farmecul de ingenuitate ce o caracterizează. Singura licență pe care conducătorul muzical și-a îngăduit-o a fost omiterea baletului din final, care prelungea durata reprezentației cu aproape o jumătate de oră. Cu câțiva buni cîntăreți, între care tenorul polonez Ochmann, ca *Idomeneo*, și Peter Schreier, ca *Idamantes*, împreună cu corul și orchestra Filarmonicii vieneze, s-a realizat o interpretare vie și dramatică, în spiritul tradițiilor locale de tălmăcire a lucrărilor lui Mozart. Păcat că decorurile (Jörg Zimmermann) au fost prea greoaie, iar regia (Gustav Rudolf Sellner) a conceput mult prea static prezența personajelor în scenă, încît n-a existat aproape nici un fel de comunicare între interpreți, ceea ce a lăsat mai curînd o impresie de operă-concert, decît o operă-spectacol.

O izbîndă deplină a reputat însă spectacolul *Così fan tutte*, dirijat de Karl Böhm, în regia lui Günther Rennert, cu Gundula Janowitz, Dietrich Fischer-Diskau, Brigitte Fassbaender, Reri Grist, Peter Schreier și Herman Prey în principalele roluri. Publicul a preferat, firește, opera lui Mozart concertului din aceeași seară al Orchestrei Radioteleviziunii austriece, condusă de dirijorul ei permanent, Milan Horvat, avînd în program lucrări de Ernst Křenek, Alban Berg (*Concertul pentru vioară și orchestră*, solist Josef Suk) și Gottfried von Einem.

Concertele simfonice s-au bucurat, cu toate acestea, de un interes sporit față de anii precedenți. Orchestra simfonică din Londra a concertat cu patru dirijori diferiți, în cele patru mari concerte ale sale: *André Prévin* (Berlioz, Șostakovici și Concertul pentru vioară și orchestră de Mendelssohn-Bartholdy, solistă artista coreeană Kyung-Wha Chung); *Karl Böhm* (Haydn, Brahms și Concertul pentru vioară și orchestră KV 271 de Mozart, solist Henryk Szeryng); *Wolfgang Sawallisch* (Schubert, Kurt Weill, Richard Strauss și Cinci arii de Mozart, solist Fischer-Diskau); *Claudio Abbado* (Haydn, Strawinski, lieduri de Mahler și arie din *La clemenza di Tito* de Mozart, solistă Janet Baker).

Ansamblul londonez se caracterizează printr-o intonație clară și precisă, o armonioasă conclucrare între diferitele compartimente instrumentale, în vederea realizării unui sonorității de rafinată nuanțare, care susține fericit aspirația artiștilor spre construcțiile solide, bine asimilate din punct de vedere al formei și, deci, cu ușurință transmisibile, ca imagini finite, auditorului. Ni s-a părut, totuși, că vibrația cea mai profundă a obținut-o Karl Böhm din această orchestră de artiști foarte serioși și foarte sudați, care răspund, cu o admirabilă spontaneitate solicitărilor autentice ale artiștilor baghetei.

O surpriză a concertelor simfonice din festival a adus-o Orchestra Radioteleviziunii austriece, dirijată de Bruno Maderna, prin îndrăzneța alcătuire a programului (Strawinski, Messiaen, Lutoslawski și Boulez) și prin neașteptatul succes de public. Piesa lui Boulez, de pildă, a fost chiar bisată, ceea ce nu

s-a mai întîmplat niciodată încă, în cazul concertelor de muzică modernă, la festivalul de la Salzburg.

Cu toate acestea, cele mai emoționante clipe din festival au fost prilejuite de concertele Orchestrei filarmonice din Viena, concerte dirijate de Claudio Abbado (Beethoven, Schumann și Concertul pentru pian și orchestră în fa minor de Chopin, solist Mauricio Pollini, un pianist excelent ca tehnică și forță expresivă), și de Karl Böhm (Simfoniile III și IV de Beethoven). În ultimele zile de festival, Herbert von Karajan a apărut la pupitrul Orchestrei simfonice din Berlin (Bach, Alban Berg și Brahms), iar ca o încheiere solemnă a ciclului simfonic, cu *Simfonia a V-a* de Gustav Mahler.

Cum Herbert von Karajan nu se prea află în grațiile criticii muzicale din Austria, ceea ce n-a alterat de fel succesul său de public, atît în operă, cît și în concertele simfonice, Karl Böhm a fost artistul preferat de ascultători al festivalului din această vară. Prestigiul dirijorului, în curînd octogenar, ține de respectul său față de partitură și fidelitatea față de frumusețea pură a muzicii. Interpretările lui au însemnat culmi ale acurateții și elanului interior, ce s-au comunicat publicului instantaneu și au fost de natură să cucerească noi prozeliti pentru muzica simfonică.

Episodul cel mai controversat al festivalului 1973 rămîne, însă, premiera mondială a noii lucrări a lui Carl Orff: *De Temporum Fine Comoedia*, pe care compozitorul n-o socotește nici operă, nici oratoriu scenic, ci doar o simplă „veghe” — *vigilia!* Lucrarea este un imn adresat omului, care învinge Timpul, conferindu-i o valoare perenă prin forța sa de creație. Discuțiile asupra valorii și, îndeosebi, asupra inteligibilității ideii de bază a operei rămîn deschise, și va mai fi nevoie de multe interpretări și execuții, spre a se ajunge la o sinteză a opiniilor criticii, în legătură cu locul și semnificația acestei „vigilii” în creația, fără îndoială deosebit de interesantă, a lui Orff.

Că Salzburgul rămîne, în definitiv, leagănul unui festival și austriac a demonstrat-o — în afara frecvenței operelor lui Mozart pe afișe — și concertul Cvartetului de coarde La Salle, din sala Mozarteum, unde a executat piese aparținînd „noii” școli vieneze: *Cvartetul nr. 3* de Arnold Schönberg, *Șase bagatele*, op. 9, de Anton Webern și *Suita lirică pentru cvartet de coarde* de Alban Berg. Nu se poate spune că programul acesta a stîrnit o prea mare afinență de public, în schimb prezentarea, pe treptele Domului și în piața din față, a misterului *Jedermann* de Hugo von Hofmannsthal, cu actorul Curd Jürgens în rolul titular, a iscat acea atmosferă de sărbătoare și reculegere, care împrumută manifestărilor de felul festivalului salzburghez elevația și grandoarea adecvată unei atît de importante sărbători a muzicii și teatrului. Atmosfera aceasta s-a prelungit și după stingerea reflectoarelor în piața Domului, în noaptea ce vibra de sunetele transparente ale ceasornicelor cu clopote, care măsoară Timpul în turlele orașului, cu clinchete din alte veacuri, vetuste și delicate.

GEORGE SBĂRCEA